

Отже, дитяча література є ефективним засобом формування естетичної культури особистості дошкільника, удосконалення естетичних почуттів, сприймання явищ життя і природи крізь призму людських взаємин. Через читання дитячої літератури відбувається формування первинного уявлення про прекрасне, про мистецькі жанри та напрямки, відчуття краси поетичного чи прозового твору. Прилучення до літератури стимулює гуманістичну спрямованість особистості дошкільника, сповнює її духовною щедрістю, активізує творчий потенціал, і чим раніше він буде закладений, тим активнішим буде прагнення дитини до опанування художніх цінностей культури, тим вище естетична свідомість, тим ширше сфера естетичних потреб.

Література

1. Выготский Л.С. Педагогическая психология / Под ред. В.Давидова. – М.: Высш. шк., 1999. – 328 с.
2. Поніманська Т.І. Основи дошкільної педагогіки. – К.: Академвидав, 1998. – 473 с.
3. Трохименко Г., Драган Р. Читання як нормативна основа соціальної поведінки дітей // Світ дитячих бібліотек. – 2005. – № 4(17). – С.3-5.
4. Художественное творчество и ребенок / Под ред. Н.А.Ветлугиной. – М.: Просвещение, 1972. – 291 с.

І.Волощук

ДІЯЛЬНІСНИЙ КОМПОНЕНТ В СТРУКТУРІ ГОТОВНОСТІ МОЛОДОГО ВЧИТЕЛЯ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ ШКОЛИ

В статтє рассматривается специфика формирования компонента деятельности в условиях подготовки молодого специалиста к внедрению инноваций в системе методической работы школы.

The article considers the specificity of formation the component of activity in the conditions of preparation of the young specialist to the introduction of innovations in the system of the school methodical work.

Педагогічні інновації в освіті передбачають якісно нові перетворення як цілісного педагогічного процесу, так і його складових, зокрема, мотиваційних, змістових, процесуальних та інших структурно-діяльнісних компонентів, що призводять до істотного підвищення його результативності.

Ці зміни в завданнях, методах, принципах навчання, формах його організації та управління пов'язані з процесом педагогічної діяльності, що є головним компонентом інноваційних перетворень. Одним з напрямків цих змін є створення комплексної методичної системи, яка повинна на сучасному рівні поставити індивідуальну роботу з молодим вчителем, запровадити нові прогресивні методи його навчання з широким використанням інтерактивного спілкування, мультимедіа, консультативного проектування та моделювання, ділових ігор.

В сучасних умовах робота з молодим вчителем істотно розширює своє функціональне значення, поступово стає обов'язковим станом у розвитку його компетентності та творчих професійних якостей. Основною метою інноваційної підготовки молодого спеціаліста є озброєння його методологією діяльності, зваженого впровадження нововведень в практику.

Теоретичним підґрунтям діяльнісного підходу у формуванні готовності молодого спеціаліста є праці В.Ананьєва [1], Л.Виготського [2], С.Рубінштейна [4], В.Сластьоніна [5], у яких особистість розглядається як суб'єкт діяльності, що формується у діяльності і спілкуванні з людьми, відзначає характер цієї діяльності та спілкуванні.

Спираючись на думку В.Сластьоніна, що вчитель, який використовує в своїй роботі досягнення педагогічної науки, це як правило хороший вчитель, але на майстер, а вчитель який у всіх складних випадках, спираючись на теорію, знаходить педагогічно – виправдане рішення, він вже майстер [5, с.19], ми намагались створити молодому спеціалісту простір для творчості в чітко визначених умовах педагогічної діяльності, допомогти зрозуміти, в чому він може виразити свою індивідуальність, у яких способах реалізувати свій потенціал.

Відомо, що в процесі виконання дій, молодий вчитель спирається на орієнтовану основу. Якщо на практиці йому доводиться розв'язувати педагогічні проблеми методом проб і помилок, то це означає, що орієнтована основа його дії недостатньо сформована. Щоб зменшити кількість помилок, треба озброїти молодого вчителя повною системою факторів дії, тільки за такої умови можливе формування творчої діяльності вчителя [6, с.104-135].

Саме з творчим застосуванням знання, усвідомленням логіки власної діяльності пов'язують перспективу розвитку молодих спеціалістів в Криворізької педагогічної гімназії. Зміст і структуру

навчання молодих спеціалістів педагогічній інноваційній діяльності забезпечують три види цілепокладання: аналітико – діагностичне, аналітико-прогностичне, корекційно-коригуючі, які реалізуються за трьома етапами в період стажування молодого спеціаліста. Як свідчать теоретичні дослідження з проблеми навчання молодих спеціалістів педагогічній діяльності, вони опановують її на кількох рівнях, від репродуктивного до творчого новаторського. Щоб молодий вчитель прийняв потребу працювати інноваційно, творчо йому необхідно створити умови, щодо його становлення, самопізнання та розвитку, забезпечити високий рівень мотивації до праці.

Як визначає П.Гальперін: “Скрізь, де стереотипна дія є недостатньою для пристосування суб’єкта до нових умов, потрібна не автоматична, пасивна, а активна психологічна мотивація” [3, с.83].

Зважаючи на це, в педагогічній гімназії навчання молодих спеціалістів починається з формування в них особистісного ставлення до об’єктів діяльності, спрямовується на осмислення сутності нововведень, прищеплюється інтерес до самоосвіти і самовиховання. Процес роботи з молодим вчителем здійснюється таким чином, щоб управління трансформувалось в самоуправління. Тоді діяльність вчителя буде вмотивованою, продуктивною. Тобто здійснюється гармонізація стосунків в процесі взаємовпливу між молодим вчителем, вчителем – наставником, адміністрацією. Таке пристосування поведінки суб’єктів діяльності створює особливий діалог – полілог, зміст якого спільне визначення мети з наступним поєднанням зусиль і спрямуванням дій на її досягнення. Таке цілепокладання визначає пріоритети розвитку кожного молодого спеціаліста.

Діяльнісний аспект реалізується в організації способів взаємодії: молодим вчителем здійснюється привласнення сутнісних ідей та різних видів та форм процесуально-фахової майстерності.

На першому етапі своєї роботи молодий спеціаліст вчиться діагностувати стан особистісно-розвивального середовища, конкретного класного колективу, виявляючи чинники розвитку класного колективу, відповідно до зон актуального і ближнього розвитку дітей. Цей етап пов’язано з розвитком у молодого спеціаліста аналітичних та конструкторських вмій.

На практичних заняттях “Школи молодого вчителя” він спочатку в абстрактних умовах, пізніше на реальних класних колективах, окремих гімназистах разом с психологом вчиться діагностувати та аналізувати стан та умови, з’ясовуючи їх з

особливостями особистісно-розвивальних можливостей навчального процесу, для того щоб правильно здійснити цілепокладання.

На другому етапі роботи разом з вчителем-наставником розробляється набір значущих видів діяльності, моделюються взаємини між учасниками навчально-виховного процесу, здійснюється проектування сприятливих морально-психологічних умов. Цей етап пов'язаний з діяльнісним моделюванням молодого спеціаліста. Тут він повинен усвідомити, що моделювання – це не особливості викладання. Воно вчить формувати способи виконання дій учителя і учнів, які передбачають набуття компетенції.

На тренінгах і відкритих уроках молодий спеціаліст спочатку спостерігає, потім сам створює процес такої діяльності в умі: спочатку аналіз обставин, лише потім формування способів виконання потрібних дій. Таким чином формується алгоритм: аналіз – мета – процес – результат, який складає реалізацію ціле покладання при підготовці будь якої справи або уроку. На цьому етапі вчитель набуває вмінь виокремлення у діяльності суттєвих факторів і нейтралізації несуттєвих, будівництва логічно-структурної схеми взаємозв'язків суттєвих компонентів, які потрібні для виконання дій, аналізування побудованої схеми і оцінки отриманого результату. Саме тут формуються дії, які забезпечують навчальну роботу з набуття знань відповідного рівня на кожному етапі уроку. Молодий вчитель створює ідеї-репрезенти, інтегрально пов'язуючи пізнання, проектування, конструювання, управління, реалізацію і оцінку, в яких реалізується сутність цілепокладання і дидактичний закон діяльності.

Засобами діяльнісного моделювання у молодого вчителя відбувається “примірювання” складності навчальної інформації до різних можливостей учнів. Кожен етап уроку має свій дидактичний блок, якій співставляється з моделлю-зразком заданого етапу з відповідними параметрами технологічного і ресурсного матеріалу.

На змістово-пошуковому етапі – дозування і упорядкування матеріалу уроку за ступенем складності, посилення практичної складової уроку; на контрольно-смісловому – узгодження і корекція засвоєного, визнання ступеня оволодіння темою, техніка контролю і його види; на адаптивно-перетворюючому – здійснюється розвиток і тренування здібностей засобами нарощування вимог, плановим введенням елементів дискомфорту, протиріч, перевод знань у вищий творчий рівень. Форми діяльності та їх класифікація обираються у відповідності логіки до пізнання учнів.

Управління такою діяльністю поступово трансформується в самоуправління. Діяльність стає вмотивованою, продуктивною, поєднання управління і самоуправління забезпечує умови для саморозвитку, узгоджуються вимоги адміністрації з потребами самого вчителя на основі діалогічної адаптації. На цьому етапі молодий спеціаліст опановує стратегію діяльності перетворенням свого навчального предмету на засіб розвитку учнів, він отримує систему знань і вмінь зі створення засобів діяльності, які свідомо проєктують індивідуальний розвиток учнів. Логіка діяльності ґрунтується на реальних умовах, реальних чинниках розвитку кожного гімназиста.

Третій етап роботи з молодим вчителем – творчий. Він здійснюється в межах презентацій творчих ініціативних груп і лабораторій. На цьому етапі молодий спеціаліст сам розробляє і конструює свою стратегію навчання і виховання, стає автором і виконавцем власних проєктів зі свого розвитку та розвитку учнів, свідомо розв'язує педагогічні проблеми, осмислюючи не лише свою діяльність, але і діяльність професійного співтовариства, учнів та їх батьків.

Рефлексивна робота здійснюється і адміністрацією та колегами молодого спеціаліста: враховується цільове управління і вносяться перспективи в педагогічну діяльність.

Навчання молодих спеціалістів за такою системою дає підстави для таких висновків:

1. Система методичної роботи навчального закладу, під якою розуміють складний комплекс різноманітних форм і методів навчання і виховання освітян, всі компоненти в якому взаємопов'язані і взаємозумовлені у змістовому і організаційному планах, допомагає молодим спеціалістам швидше адаптуватися і засвоїти способи інтегрованої педагогічної діяльності, що є основою повноцінного професійного зростання.
2. Відпрацьована система методичної роботи з молодим вчителем дає йому можливість сконцентрувати всю увагу на головному в його педагогічній діяльності – на особистісному розвитку та розвитку своїх вихованців. Під час моделювання і конструювання уроків, розв'язання педагогічних проблем у молодого спеціаліста розвиваються творча уява, емпатія, рефлексія, він усвідомлює потребу у нових знаннях, стає суб'єктом професійного самостановлення, що є основою інноваційної діяльності.
3. Відпрацьовуючи діяльнісний компонент в умовах роботи в творчих ініціативних групах та лабораторіях молоді спеціалісти

покладаються не лише на себе, а й на досвід і знання кваліфікованих педагогів-методистів, на науково-методичні розробки вчених. За цих умов ефективність підготовки молодих спеціалістів зростає. Корисним є спрямована адресна підтримка кожного спеціаліста зі сторони адміністрації гімназії.

Цей творчий авторизований процес, неоднорідний за змістом, завдяки різноманітності потенціалу виконавців, набуває особливої цінності і фактично окреслює рівень зростання професійної майстерності молодого вчителя.

Література

1. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекопознания. – М.: Просвещение, 1977. – 328с.
2. Выготский Л.С. Педагогическая психология. – М.: Педагогика, 1991 – С.39.
3. Гальперин П.Я. Введение в психологию. – М.: Изд-ство МГУ, 1976 – С.88.
4. Рубинштейн С.Л. Проблема общей психологии. – М.: Просвещение, 1973. – 575с.
5. Слостенин В.А., Чижикова Г.Н. Введение в педагогическую аксиологию: Учебное пособие для студентов высших пед.учебных заведений. – М.: Изд-кий центр “Академия”, 2003. – 192с.
6. Талызина Н.Ф. Управление процессом усвоения знаний.– М.:Изд-ство Московского ун-та, 1984. – 345с.

І.М.Конельська

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ТА УЧНІВ В УМОВАХ ШКОЛИ КУЛЬТУРИ ЗДОРОВ'Я

Статья посвящена актуальным вопросам валеологической компетентности современного учителя. Рассматривается структура валеологической компетентности учителя, разработанная на основе приоритетов духовно-ценностных качеств учителя, что отражается на формировании жизненных компетенций учащихся.

The article is devoted to the actual questions valeological competence of the modern teacher, is explored the structure valeological competence teacher, which is developed on the basis of priority spiritual-valued gualitties teacher, that is deaten back on forming vital jurisdictions student.

У зв'язку з реформуванням освіти в Україні, переходом до гуманістичної парадигми та зміною пріоритетів у підготовці учнівської молоді до життя в педагогічній літературі набула актуального значення розробка понять “компетентність” та “компетенція”.

Цій проблемі присвячені роботи зарубіжних та вітчизняних науковців, які по-різному трактують ці поняття, наповнюючи їх різноманітними складовими (Б.Авво, С.Бондар, Б.Гершунський, Н.Кузьміна, А.Маркова, О.Пометун, А.Радченко, В.Синенко, А.Хуторський, М.Чошанов, С.Шишов, О.Шиян та інші).

У сучасній науці поняття “компетентність” розглядається як здатність (П.Борисов, В.Кальней, А.Маркова, В.Слободчиков, С.Шишанов, В.Шепель та інші); як сукупність особистісних якостей (Б.Авво, О.Олексюк, Т.Ларіонова та інші); як інтегративна якість (Т.Волобуєва, А.Орлова, Г.Селевко та інші); як результат (С.Бондар, Б.Гершунський, В.Синенко, А.Кондаков та інші).

А.Маркова виділяє чотири види компетентностей: спеціальні, соціальні, особистісні, індивідуальні. О.Таїзова подає такі складові компетентності: мотиваційна, етична, соціальна, поведінкова.

С.Бондар визначає такі компоненти професійної компетентності вчителя, як потребнісно-мотиваційний, когнітивний, операційно-діяльнісний, практичний, рефлексивний.

Інші автори розширюють цей перелік компетентностей, на жаль, оминаючи увагою валеологічну складову професійної компетентності сучасного вчителя.

На нашу думку, провідною в структурі професійної компетентності сучасного вчителя повинна виступати валеологічна компетентність. Адже зараз науковці, педагоги, психологи, медики б'ють тривогу стосовно погіршення стану здоров'я дітей.

У Концепції загальної середньої освіти для 12-річної школи визначено перспективні орієнтири та шляхи формування освіченої, вихованої, фізично та духовно здорової української нації.

Культивування здорового способу життя через освіту виокремлено як один із пріоритетних напрямів державної політики в розвитку освіти.

Валеологічна компетентність повинна стати невід'ємним атрибутом професіоналізму сучасного вчителя. Лише вона дозволяє крізь призму валеологічної доцільності та здоров'язбереження школярів організувати навчально-виховну взаємодію і отримувати результати у вигляді сформованих учнівських життєвих компетентностей, поліпшення здоров'я та рівня вихованості.

Тому метою нашою роботи було дослідження рівня сформованості валеологічної компетентності вчителя та його підвищення на основі системного підходу.

Для цього ми виокремили такі завдання:

1. Розробити показники валеологічної компетентності вчителя та дослідити рівень їх сформованості.
2. Розробити шляхи удосконалення валеологічної компетентності вчителя в умовах Школи культури здоров'я.
3. Дослідити вплив валеологічної компетентності вчителя на рівень сформованості життєвих компетентностей учнів, їх стан здоров'я та рівень вихованості.

В експериментальній роботі брали участь 800 учнів та 64 вчителя школи-гімназії № 49 м.Кривого Рогу.

Методи дослідження: моделювання, анкетування, тестування, експертної оцінки навчально-виховної діяльності, статистичної обробки експериментальних даних.

На нашу думку, професійна компетентність учителя – це сукупність відповідного рівня професійних знань, умінь та навичок, його особистісних якостей, що виявляються в результаті діяльності (рівень вихованості та освіченості учнів).

Т.Браже стверджує, що професійна компетентність спеціаліста визначається не лише професійно-базовими знаннями й уміннями, але й ціннісними орієнтаціями спеціаліста, мотивами його діяльності, розумінням себе у світі і світу навколо себе .

Ціннісні взаємини людини визначають її емоційно-психологічний стан. Задоволеність і наповненість життя, його сенс, а система цінностей регулює поведінку і діяльність, визначає мотиваційно-потребнісну спрямованість особистості, готовність керуватися цими цінностями в професійній діяльності.

Мотиваційно-ціннісне ставлення до педагогічної діяльності – важлива умова професійного становлення вчителя. Формування виконавчого (процесуального) компонента професійної готовності – знань, умінь, навичок – похідна від рівня розвитку ціннісних орієнтацій особистості. Виконуючи прогностичну, проєктивну функцію, професійні ціннісні орієнтації дозволяють вчителю побудувати модель своєї діяльності, яка стає орієнтиром його саморозвитку і самовдосконалення.

Оскільки на сучасному етапі розвитку освіти збереження і зміцнення здоров'я підростаючого покоління є провідною метою, визначальною компетентністю вчителя ми вважаємо валеологічну, яка

в якості ключових компетенцій включає інтелектуальну і психолого-педагогічну.

Інтелектуальна компетенція визначає міру професіоналізму вчителя в валеологічних питаннях і характеризується особливим типом організації предметно-специфічних знань і ефективними стратегіями прийняття рішень щодо формування і збереження здоров'я школярів.

Інтелектуальна компетенція виражається в умінні застосовувати знання для організації доцільних дій в валеологізації навчально-виховного процесу, в набутті і перетворенні знань в дії та вчинки школярами, а також для вироблення способів інноваційної діяльності.

Під психолого-педагогічною компетенцією розуміється сукупність певних властивостей особистості вчителя з високим рівнем професійної готовності до здійснення педагогічної діяльності і ефективної взаємодії з учнями в освітньому середовищі.

До операціональних компетенцій ми відносимо мотиваційну, дидактичну, методичну, проєктивну, комунікативну, виховну, управлінську.

Під мотиваційною компетенцією вчителя ми розуміємо вміння зацікавити учнів навчальним матеріалом, формувати позитивне ставлення до навчально-виховного процесу, активізувати пізнавальну діяльність учнів, створювати інтелектуально-емоційний комфорт та ситуацію успіху на уроці, сприяти розвитку валеологічної компетентності учнів.

Сформованість мотиваційної сфери безпосередньо впливає на психолого-педагогічні вміння вчителя, які передбачають використання знань про психологічні та психофізичні особливості школярів різного віку, налаштованість на особистісно-орієнтований розвиток учнів, використання в навчально-виховній роботі компетентнісного підходу.

Наявність таких достатньо розвинених вмінь докорінним чином змінює методичний підхід до побудови освітнього процесу. Це передбачає застосування на уроках методів особистісно-орієнтованого підходу на підставі індивідуально-особистісних якостей школярів та їх стану здоров'я, обґрунтований вибір педагогічних технологій з позицій валеологічної доцільності тощо.

Такий підхід спонукає до найбільш повної реалізації основних дидактичних принципів навчання: оцінка ступеню реалізації освітнього та розвиваючого потенціалу програмного матеріалу;

розвиток життєвих компетенцій учнів; вираховування індивідуальних психофізичних особливостей дітей та стану їх здоров'я; індивідуальний та диференційований підхід до домашнього завдання; вибір і реалізація форм і методів позитивного стимулювання учнів в процесі роботи тощо.

Важливого значення набувають при цьому проєктивні вміння вчителя планувати здоров'ятворчу діяльність, передбачати результати своєї роботи, планувати роботу на уроці з урахуванням особистісно-орієнтовного та диференційованого підходу на основі психофізіологічних особливостей та стану здоров'я дітей.

Організаційні вміння вчителя передбачають управління самоосвітньою діяльністю учнів; організацію роботи з розвитку умінь та навичок учнів з предмету, із здоров'язбереження; здатність до аналізу та синтезу при організації навчально-виховної діяльності; рефлексії особистісної діяльності тощо.

Оскільки основною формою організації навчального процесу в школі є урок, то валеологічний підхід до нього передбачає пріоритет його гуманістичних цілей, які в свою чергу визначають і вибір відповідних технологій.

Гуманістична спрямованість цілей і задач уроку передбачає формування відношення до людини як до цінності, орієнтація учнів на самопізнання, визначення свого місця в світі і взаємовідносин з ним, прийняття рішень і вибір поведінки.

Від цілепокладання залежить вибір технологічного забезпечення уроку. Валеологічно обґрунтованими є педагогічні технології, орієнтовані на вільний вибір, творчість і самореалізацію учнів, які передбачають діалогічну взаємодію, індивідуалізацію, диференціацію, розвиток особистості учнів.

Для оцінки стану сформованості валеологічної компетентності вчителів школи-гімназії на основі розроблених показників була створена експертна група у складі директора гімназії, його заступників, завідувачів предметних кафедр, голів методичних об'єднань, психолога, вчителів валеології.

Діяльність кожного вчителя було проаналізовано за всіма складовими валеологічної компетентності і виявлений загальний рівень їх сформованості.

Початковий рівень стану сформованості складових валеологічної компетентності був в діапазоні 0,53-0,65, тобто допустимим. У результаті активної діяльності гімназійного науково-методичного центру, плідної співпраці з кафедрами психології,

фізіології і валеології Криворізького державного педагогічного університету на основі Програми професійного зростання вчителя, де були виявлені прогалини і успіхи самоосвітньої діяльності вчителя, рівень всіх складових валеологічної компетентності вчителів гімназії перейшов в діапазон 0,8-0,9, тобто став оптимальним. Це позначилося і на рівні сформованості життєвих компетентностей учнів (особливо на здоров'ятворчій компетентності), на рівні вихованості і станові їх здоров'я. Для кожного учня гімназії були також розроблені Програми особистісного розвитку, які активізували діяльність класних керівників, психолога, вчителів-предметників, батьків.

Таким чином, застосований нами системний підхід до визначення рівня сформованості валеологічної компетентності вчителя та учнів та шляхів їх вдосконалення дав позитивний результат за всіма важливими показниками особистісних якостей учителів та учнів гімназії.

С.І.Дятлова

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО ФОРМУВАННЯ РОЗУМОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ

The work provides experience formation of the generalized methods of mental activity of primary school teachers in the special courses and special seminars of mathematical and methodical cycle.

Стаття посвячена проблеме формування мыслительной деятельности младших школьников в процессе обучения математике и подготовке будущих учителей начальных классов к проведению этой работы.

Державна національна програма "Освіта (Україна ХХІ ст.)" визначила стратегічні завдання реформування освітньої галузі. Одним із пріоритетних напрямів є інноваційні проекти удосконалення початкової ланки школи, які спрямовані на розвиток розумової діяльності учнів. Успішне розв'язання висунутих завдань багато в чому залежить від рівня методико-математичної підготовки майбутнього вчителя початкових класів. Методична підготовка фахівця повинна враховувати всі ті зміни, що відбуваються в освітній галузі. Визначимо шляхи підвищення якості підготовки вчителів початкових класів до формування мислення учнів при навчанні математики.

Сучасний курс методики викладання математики на педагогічних факультетах спирається на теоретичну підготовку студентів під час проходженні різноманітних розділів курсу математики. У якості теоретичних основ початкового курсу математики студенти отримують знання теорії множин, відповідностей між множинами, елементів комбінаторики, логіки, алгоритмів, різних теоретичних підходів до формування поняття натурального числа і числа 0, подільність чисел, системи числення, алгебраїчна та геометрична підготовка, величини та інші. Це дає можливість опанувати різноманітні програмами та посібники початкового курсу математики, розуміти перспективу подальшого розвитку змісту, методів, форм та засобів навчання, сприяє розвиткові умінь методичного розроблення прийомів навчання та формування мислення учнів.

Методико-математична підготовка спрямована на виховання у майбутніх учителів творчого підходу до навчання математики на основі усвідомлення взаємозв'язків математики, логіки, комбінаторики, теорії множин, теорії імовірностей, а також дидактики та психології.

Методична система навчання математики включає в себе п'ять основних компонентів: цілі та зміст навчання, які дають відповідь на основне класичне педагогічне питання "Чому навчати?", а також методи, форми і засоби навчання, які характеризують педагогічну майстерність учителя та дають відповідь на питання "Як навчати?". Навчання математики – це управління з боку вчителя процесом опанування учнями математичною діяльністю і математичною теорією, яке є результатом цієї діяльності.

Математична діяльність формується на основі мислительних операцій за допомогою спостережень, аналізу, дослідів, аналогії, індукції, дедукції, узагальнення, виділення суттєвого з накопиченого матеріалу, абстрагування від несуттєвих властивостей. Саме залучення учня до розумової діяльності приводить його з пасивного спостерігача, якому пропонують опанувати доволі великим обсягом "готових" знань, у активного "відкривача" нових для нього знань. У традиційній практиці це використовується лише при вивченні окремих питань, а не є універсальним. Ми ж ставили за мету підготувати вчителя-інноватора, який бачить зміну пріоритетів початкової освіти на основі діяльнісного підходу як одного з основних методів навчання математики.

Слід наголосити, формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку (відповідно до “Базового компоненту дошкільної освіти”) відбувається в практичній діяльності в різних сферах діяльності дітей.

З цією метою вчитель інсценує повсякденні навчальні ситуації (ПНС) на уроках, у позакласній роботі з математики, при проведенні екскурсій тощо.

До курсу методики викладання математики необхідно включати питання розвитку логічного мислення учнів та формування у них умінь застосовувати індуктивні й дедуктивні методи пізнання, тобто елементи формальної логіки.

Мінімальна програма з логіки, яка забезпечує потреби глибокого засвоєння шкільного курсу математики та логічного розвитку учнів, містить роз’яснення смислу та властивостей логічних операцій (заперечення, кон’юнкції, диз’юнкції, імплікації, еквіваленції), відношення порядку, а також вивчення найпростіших правил виводу міркувань та їх аналізу. Такі програми і підручники з “Логіки” розроблені О.Я.Митником, зустрічаються такі завдання в експериментальних підручниках з математики авторів Олександрової Е.І., Захарової А.М., Фещенко Т.І., Петерсен Л.Г., Віленкіна Н.Я.

Для викладання на належному рівні за цими підручниками необхідно озброїти студентів знаннями з логіки, формувати розумову діяльність майбутніх учителів.

Головним завданням навчання математики студентів педагогічних факультетів, поряд з озброєнням знаннями, є розвиток творчого мислення майбутніх учителів. Це забезпечується в першу чергу умінями аналізувати і синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, встановлювати і використовувати аналогії, класифікувати і систематизувати, тобто володіти системою узагальнених прийомів розумової діяльності.

Аналізуючи підходи і концепції, що склалися в теорії і практиці здійснення розумового розвитку, слід відзначити дослідження, присвячені формуванню способів мислення учнів у процесі розв’язування текстових задач з математики (Г.П.Бевз, М.В.Богданович, О.С.Дубинчук, Ю.М.Колягин, А.М.Пишкало, Д.Пойа та ін.).

Суттєво підвищити ефективність здійснення розумового розвитку, розвитку інтелектуально-евристичних здібностей можливо в тому разі, якщо постійно використовувати творчі нестандартні

завдання, метою яких є створення оригінального творчого продукту. У процесі роботи над такими завданнями студенти застосовують набуті знання, уміння та навички, здійснюють комбінування відомих способів діяльності, це виховує математичну кмітливість, інтуїцію, спостережливість, творчу педагогічну фантазію, інтелектуальну оперативність у розв'язуванні задач.

Математика займає особливе місце в системі наук. Вона дає ті основні узагальнені поняття, якими користуються майже у всіх науках.

Зазначимо, що при розв'язуванні математичних задач особливо важливим є вибір педагогом такого підходу, за якого задача розглядається як об'єкт для дослідження, а її розв'язання – як конструювання та винахід способу розв'язання.

У практиці роботи педагогічного факультету Миколаївського державного університету дисципліни математичного циклу вивчаються в тісному взаємозв'язку. Курс математики розглядається в якості теоретичних основ початкового курсу математики. У майбутніх учителів ми намагаємося сформувати не тільки фіксовані лише математичні знання, уміння і навички, але й вчимо їх ці знання використовувати при відборі та розв'язанні задач початкового курсу математики. Студенти, використовуючи набутий математичний апарат, вчать обґрунтовувати пропедевтичну цінність математичних задач для учнів початкових класів.

Таке широке запровадження спеціальних завдань з курсу методики навчання математики дозволяє значно повніше розвивати розумові здібності студентів, формувати у них узагальнені прийоми розумової діяльності.

Для досягнення цієї ж мети служить система доцільно підібраних спецкурсів та спецсемініарів для студентів:

- спецсемінар “Теоретичні основи розв'язування окремих задач курсу математики на педагогічному факультеті” (2 курс, математичного характеру);
- спецсемінар “Актуальні питання методики навчання молодших школярів розв'язуванню нестандартних задач” (3 курс, методичного характеру);
- спецкурс “Інноваційні технології навчання молодших школярів математики” для спеціалістів 5 курсу зі спеціальності “Початкове навчання” (5 курс, методико-математичного характеру).

Залучення студентів до активної роботи спецсемініарів та спецкурсів дозволяє ефективно формувати узагальнені прийоми

розумової діяльності, логічного мислення майбутніх учителів, що є одним із головних завдань вищого навчального закладу.

Література

1. Богданович М.В., Будна Н.О., Лищенко Г.П. Урок математики в початковій школі. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2004. – 280 с.
2. Глузман Н.А. Формирование обобщённых приёмов умственной деятельности у учителей начальных классов: Учебное пособие. – Ялта: КГГИ, 2001. – 95 с.
3. Дятлова С.І. Мудрой, мисли, міркуй! – Миколаїв: МДПУ, 2002. – 40 с.
4. Столяр А.А. Как математика ум в порядок приводит. – Минск: Высшая школа, 1982. – 205 с.
5. Якиманская И.С. Развивающее обучение. – М.: Педагогика, 1979. – 144с.

Ю.В.Суббота

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ФОРМИРОВАНИЯ КУЛЬТУРЫ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ СТУДЕНТОВ

В статье рассматриваются вопросы формирования культуры здорового образа жизни студенческой молодежи; понятийный аппарат изучаемой темы; педагогические условия формирования культуры здорового образа жизни студентов.

The article deals with some problems concerning the formation of the students culture of healthy way of lift; some definitions of the theme researched; pedagogical conditions of the formation of students culture of healthy way of life.

Проблемы здоровья человека, повышения качества жизни значительно возрастает в период социально-экономического подъема государства. Особенно остро стоит вопрос о состоянии здоровья студенческой молодежи – настоящего и будущего интеллектуального и трудового потенциала нашего государства. Политические, социально-экономические и экологические потрясения последних десятилетий неблагоприятно отразились на состоянии здоровья студентов. В первую очередь это нашло отражение на физических показателях и психологических функциях юношей и девушек, значительно снизилась физическая и функциональная подготовленность абитуриентов в вузах.

Вместе с тем развитие высшей школы в современных условиях сопровождается дальнейшей интенсификацией работы студентов, ростом информационного потока, широким внедрением в учебный процесс технических средств обучения и компьютерных технологий. Рабочая нагрузка добросовестного студента в обычные дни достигает 12 часов в день, а в период экзаменационной сессии – 15-16 часов. Труд студентов по тяжести относят к первой категории, т.е. к легкой, а по напряженности – к четвертой, т.е. к очень напряженной [5, с.35].

В связи с этим до конца обучения в вузе студенты представляют особую группу риска, которая чаще, чем другие социальные группы, страдают различными заболеваниями. Дефицит двигательной активности (гипокинезия) и нервного перенапряжения (стрессы) являются первопричиной негативных изменений в состоянии здоровья студенческой молодежи. У юношей и девушек все чаще наблюдаются так званые «болезни века»: ишемические болезни сердца, гипертонические болезни, ожирение и диабет, остеохондроз, невращения и другие. Исследования, проведенные среди студентов, показали, что практически здоровыми признано только 19-29% юношей и девушек; значительная часть студенческой молодежи имеет от двух до восьми заболеваний и дефектов в физическом развитии [4, с.20].

Анализ публикаций по исследуемой проблеме. Проблеме формирования здорового образа жизни посвящены работы А.О.Аркуша, А.М.Гендина, С.В.Горшкова, Н.Завидивской, С.М.Кирильченко, А.Б.Косолапова, В.А.Литвинова, В.В.Пономарева, М.И.Сергеева, Р.Б.Спиридонова, А.Ф.Фролова и других ученых. Проблема создания педагогических условий в процессе обучения и воспитания нашла отражение в работах Л.В.Бешеvec, М.Г.Виевской, Л.В.Кондрашовой, Л.Соколенко и других. Так, С.М.Кирильченко и А.О.Аркуша исследовали индивидуальные мотивы и потребности студентов к занятиям разными видами физической культуры и спорта с точки зрения здорового образа жизни. А.М.Гендин и М.И.Сергеев выявляли понимание студентами понятия “здоровый образ жизни”, отношение студентов к здоровому образу жизни, занятиям физической культурой и спортом, реальное поведение студентов в процессе обучения. А.Б.Косолапов, С.В.Горшков, Р.Б.Спиридонов с помощью клинико-физиологического и социологического обследования выявили показатели, характеризующие состояние здоровья студентов в процессе обучения. А.Ф.Фролов и В.А.Литвинов изучали проблемы

здоровья и физической подготовленности студенческой молодежи, причины, влияющие на формирование здорового образа жизни. В.В.Пономаревым предпринята попытка разработки технологии формирования здорового образа жизни студентов в процессе обучения в вузе. Л.Соколова предприняла попытку выявить педагогические условия формирования культуры здорового способа жизни студенческой молодежи.

Дать теоретический анализ проблемы здорового образа жизни студентов; выявить педагогические условия формирования культуры здорового образа жизни студентов.

Прежде чем начать изложение основного материала исследования, разберемся в понятийном аппарате работы: что будем понимать под “культурой”, “здоровьем”, “образом жизни”, “культурой здорового образа жизни”, “педагогическими условиями”.

В философской, психолого-педагогической литературе существует достаточно много обозначенных нами определений. Приведем наиболее оптимальные, на наш взгляд, трактовки этих определений, которые в большей мере подходят для нашей работы.

Под культурой мы будем понимать “совокупность практических, материальных и духовных приобретений общества, которые отображают исторически достигнутый уровень развития общества и человека и выражаются в результатах практической деятельности” и “уровень образованности, воспитанности людей, а также уровень овладения какой-нибудь областью знаний или деятельности” [2, с.182].

Под здоровьем – “состояние полного физического, психического и социального благополучия, а также отсутствие болезней” [1, с.15].

Под образом жизни – “синтез, воплощение диалектического единства социально типического и индивидуально неповторимого в поведении, общении и складе мышления отдельного человека” [6, с.193].

Под здоровым образом жизни – “благоприятные условия жизнедеятельности человека, уровень его культуры (в том числе поведенческой) и гигиенических навыков, позволяющих сохранять и укреплять здоровье, способствующих предупреждению развития нарушений здоровья и поддерживающих оптимальное качество жизни” [8, с.99].

Под условиями – правила, обстоятельства, которые обеспечивают нормальную работу чего-нибудь. Под педагогическими

условиями – обстоятельства процесса обучения и воспитания, которые являются результатом отбора, конструирования и использования элементов содержания, форм, методов и средств обучения и воспитания для достижения определенных целей.

Формирование культуры здорового образа жизни студенческой молодежи имеет свои, принципиальные отличия от формирования ее у других слоев населения, поскольку проходит в основном в учебном процессе. Здесь имеет значение также осознанность и целевая установка на характер предстоящей трудовой деятельности. Поэтому культура здорового образа жизни студентов выступает не как самоцель, а как необходимое условие для успешной всесторонней деятельности.

Известно, что учебная деятельность студентов проходит при значительной нервно-эмоциональной нагрузке. Кроме того, ускорение социально-экономического прогресса требует интенсификации профессиональной подготовки. Поэтому необходимым является совершенствование учебного процесса в вузе, создание необходимых условий для приобретения студентами валеологических знаний, формирования у них навыков культуры здорового образа жизни. Используемые в вузах формы физического воспитания в определенной мере призваны способствовать решению этих задач [8, с.30].

Физическое воспитание в вузе проходит в разных формах: во время учебных занятий и во внеучебное время. Вместе с тем принципиально важным является выявление педагогических условий, влияющих на формирование культуры здорового образа жизни студентов, а также выбор форм и методов работы в этом направлении.

Анализ психолого-педагогической и методической литературы позволил нам выделить педагогические условия, способствующие формированию культуры здорового образа жизни студенческой молодежи. К ним мы отнесли: высокий профессионализм преподавателя физического воспитания; уровень физической культуры студента; совершенствование содержания теоретического курса по физическому воспитанию; стиль общения преподавателя со студентами. Рассмотрим их.

Высокий профессионализм преподавателя физического воспитания. Деятельность преподавателя физического воспитания полной мерой способствует формированию здорового образа жизни студентов, если он будет не только педагогом, но и психологом. Исследования, проведенные Н.Завидовской, позволили ей сформулировать основные аспекты в деятельности преподавателя

физического воспитания, выполнение которых характеризуют его как профессионала. К ним она отнесла: 1. Умение учитывать не только характерные черты личности, но и конкретную ситуацию. Чтобы понять поведение студентов, необходимо брать во внимание не только особенность студента, но и учитывать конкретную ситуацию. 2. Способность быть информированным пользователем. Обязанность преподавателя-профессионала – понять то, что можно и чего нельзя делать во время оценивания знаний и умений студентов. 3. Коммуникабельность. Поставив вопрос, слушайте студента до конца, это даст возможность много чего понять о его личности. 4. Наблюдательность. Наблюдения за поведением студентов в разных ситуациях позволит получить информацию о личности каждого из них. Объединение информации, полученной в результате наблюдений за поведением студентов, с информацией, полученной в результате общения с ними, даст всестороннее представление о их личности. 5. Расширение собственных знаний о психологической стратегии. Использование преподавателем комплекса психологических стратегий способствует лучшему усвоению студентами физических умений и навыков. Выбирая стратегию, необходимо учитывать личность студента [3, с.9-10].

Уровень физической культуры студента. Данное условие – одно из сложных, т.к. проблему укрепления здоровья и физической подготовленности студенческой молодежи необходимо начинать с формирования у них мотивационно-ценностного отношения к физической культуре, к здоровому образу жизни. С первых дней пребывания в вузе студент должен получить научные (медико-биологические, гигиенические, социально-экономические) обоснования значимости физической культуры, спорта, здорового образа жизни. Уже на первом курсе будущий специалист должен знать все факторы и условия, которые угрожают его здоровью, снижают уровень защитных сил и компенсаторных механизмов. Будущий специалист должен знать методы и приемы повышения уровня физиологических резервов организма и пути формирования профессионального здоровья.

Совершенствование содержания теоретического курса по физическому воспитанию. Анализ литературы и практика показывают, что для студентов очень значимы теоретические знания по физическому воспитанию, методике проведения самостоятельных занятий, валеологические знания. Однако существующая система организации теоретического обучения студентов имеет существенные

недостатки. В первую очередь это касается качественного состава кафедр физического воспитания: наличие высококлассных педагогов (докторов и кандидатов наук). Отсутствие (или недостаток) высококвалифицированных кадров приводит к тому, что недостаточная информированность преподавателей, читающих теоретический курс по вопросам валеологии, методике проведения занятий, их недостаточная подготовленность к обсуждению и разрешению имеющихся проблем, отсутствие у самих преподавателей соблюдения норм здорового образа жизни вызывает у студентов негативное отношение к занятиям физической культурой и выполнению требований о здоровом образе жизни. Сформированная система передачи теоретических знаний о культуре здорового образа жизни не соответствует реалиям сегодняшнего дня и поэтому требует пересмотра.

Стиль общения преподавателя со студентами. В литературе рассматриваются различные стили педагогического общения: общение на основе увлеченности совместной творческой деятельностью; на основе дружеского расположения; общение-дистанция; общение-устрашение; общение-заигрывание, демократический, либеральный, авторитарный. По мнению Н.Завидивской, в педагогической деятельности преподавателей кафедр физического воспитания преобладают, как правило, два стиля общения: демократический и авторитарный [3, с.9]. Исходя из этого можно сказать, что преподаватель, которому присущ демократический стиль общения, ставит на первое место личность студента и ориентируется на взаимоотношения с ним. Преподаватель, ориентирующийся на диктаторский стиль взаимоотношений, ставит перед собой цель достижения конечного результата любым способом и как можно быстрее. Преподаватель-профессионал не должен быть чистым "демократом" или "диктатором". В процессе формирования навыков культуры здорового образа жизни важна интеграция рассмотренных стилей общения.

Выводы. Ведение здорового образа жизни студентами – это не только знание о факторах, влияющих на уровень и состояние здоровья; уровень валеологических знаний; отсутствие вредных привычек. Это, в первую очередь, желание студента быть здоровым, умение работать над своим физическим совершенствованием, уметь использовать имеющиеся знания для укрепления здоровья и быть убежденным, что они приведут к желаемому результату. Однако для этого необходимо создать определенные педагогические условия, которые

способствовали бы получению высокопрофессиональных знаний о культуре здоровья, методике контроля за физическим состоянием во время занятий, методике проведения самостоятельных занятий.

Литература

1. Бондин В.И. Здоровьесберегающие технологии в системе высшего педагогического образования // Теория и практика физической культуры. – 2004. – №10. – С.14-18.
2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. – К.: Лібідь, 1997. – 376 с.
3. Завидівська Н. Професіоналізм викладача – важливий аспект формування навичок здорового способу життя у вищій школі // Рідна школа. – 2005. – №5. – С.8-9.
4. Зайцев В.П. Технології, які формують здоров'я в освітньому просторі кафедри фізичного виховання і спорту // Теорія та методика фізичного виховання. – 2006. – №2. – С.20-21.
5. Кирильченко С.М., Аркуша А.О. Дослідження у студентів індивідуальних мотивів і потреб до занять фізичною культурою та спортом // Теорія та методика фізичного виховання. – 2007. – №12. – С.35-41.
6. Краткий словарь по социологии / Под общ. ред. Д.М.Гришиани, Н.И.Лапина. – М.: Политиздат, 1989. – 479 с.
7. Сергеева О.Н. Управление процессом формирования здорового образа жизни детей и подростков // Образование. – 2002. – №5. – С.98-102.
8. Соколенко Л. Педагогічні умови формування культури здорового способу життя студентської молоді // Рідна школа. – 2006. – №7. – С.29-31.

Т.Г.Крамаренко

РОЛЬ КУРСУ “ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ЗАСОБИ НАВЧАННЯ” У ФОРМУВАННІ ДИДАКТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

В статтє проаналізовані типичні завдання діяльності майбутніх учителів математики в процесі вивчення курсу “Інформаційно-комунікаційні засоби навчання”, розглянуті питання формування дидактичних умінь.

In the article typical tasks activity of future teachers of mathematics are analysed in the process of study of course of “informatively-communication facilities of teaching”, the questions of